

Уголовное право, уголовно-исполнительное право

CZU 351.74

RESPONSABILITATEA ȘI RĂSPUNDEREA – METODE DE BAZĂ PRIVIND ASIGURAREA LEGALITĂȚII ÎN PROCESUL ACTIVITĂȚII POLIȚIENEȘTI

Victor GUȚULEAC,

doctor în drept, profesor universitar
Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Valeria MAMALIGA,

studenta grupei 19.C.3.2, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

REZUMAT

Articolul este consacrat elucidării noțiunilor responsabilității și răspunderii juridice funcționarului de poliție, componentele de bază spre realizarea activității polițienești, distincția acestor două noțiuni. Este analizată doctrina, legislația națională în domeniu, de asemenea, o atenție deosebită se atrage asupra Legii cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului și anume în ce mod reglementează aceste două instituții juridice de bază ai administrării publice. Accentul principal al autorilor publicației constă în reflectarea necesității aplicării metodei de convingere asupra conștiinței polițistului cu scopul de a asigura responsabilitatea lui privind îndeplinirea obligațiilor ce îi revin și neadmiterea abuzului de drepturi cu care este învestit.

Cuvinte cheie: funcționar de poliție, responsabilitatea polițistului, răspunderea juridică, comportamentul polițistului.

RESPONSIBILITY AND LIABILITY: THE BASIC METHOD OF ENSURING LEGALITY IN THE PROCESS OF POLICING

Victor GUȚULEAC,

university professor, doctor of law,
Institute of Criminal Sciences and Applied Criminology

Valeria MAMALIGA,

student of group 19.C.3.2,
Institute of Criminal Sciences and Applied Criminology

SUMMARY

The article is devoted to the elucidation of the notions of responsibility and legal liability to the police officer, the basic components towards the realization of police activity, the distinction of these two notions. The doctrine is analyzed, national legislation in the field, such a special attention is drawn to the law on police activity and police status, namely how it regulates these two basic components. The main emphasis of the authors of the publication is to reflect the need to apply the method of persuasion on the conscience of the policeman in order to ensure his responsibility in fulfilling his obligations and not admitting the abuse of his rights.

Key words: police official, police officer's responsibility, legal liability, police behavior.

Problema prezentei cercetări constă în delimitarea instituțiilor juridice – responsabilitatea și răspunderea – ca părți componente ale statutului juridic a funcționarului de poliție.

Actualitatea temei cercetate. Nu atât din literatura de profil, cât din viața cotidiană este cunoscut faptul

că, polițistul este considerat de către comunitate un simbol (o oglindă) al legalității și al ordinii, întreaga lui muncă fiind guvernată de un set de norme și principii de etică și deontologie, care trebuie să se reflecte în viața profesională. Drept confirmare a acestui fapt găsim reglementare în *Legea cu privire la activitatea*

Poliției și statutul polițistului nr. 320/2012 [6], lege ce stabilește cadrul juridic și principiile de activitate, organizarea și funcționarea, atribuțiile, împuternicirile și obligațiile Poliției, finanțarea și asigurarea tehnico-materială a acesteia, precum și statutul polițistului, în art. 1 care stabilește că „(1) Poliția este o instituție publică specializată a statului, ..., ce are ca misiune de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor” [6].

Tema prezentului studiu nu este deloc întâmplătoare sau străină pentru noi. Polițiștii sunt printre cei mai expuși la diverse tipuri de manifestări negative în societate, de la formele cele mai agresive, precum crime terifiante, bătăi, distrugerii de bunuri, și până la cele mai puțin șocante (dar nu mai puțin vinovate), cum ar fi violențele și presiunile verbale.

Întâi de toate, polițistul trebuie să își mențină o conduită ireproșabilă, asumându-și rolul de protector al respectului între oameni, indiferent de rasa sau religie, precum și a egalității între sexe. Astfel, el va preveni actele de violență care ar putea avea loc din cauza acestor discriminări, ce se pot manifesta sub diverse forme în societate.

Scopul și sarcinile cercetării. Pornind de la cele menționate în prezentul studiu, ne propunem realizarea unei analize succinte a responsabilității și răspunderii juridice a funcționarului de poliție, metodelor de bază în realizarea atribuțiilor de serviciu, în vederea conturării cadrului normativ ce le reglementează, examinarea fenomenului extrem de popularizant în rândul funcționarilor de poliție, și anume lipsa metodei răspunderii în caz de abuz de serviciu.

Metodele aplicate și materialele folosite. Ca principală metodă de cercetare a fost folosită metoda logică (analiză și sinteză). Materialul empiric utilizat provine din lucrări științifice, date oficiale, legislația Republicii Moldova, studiu documentar, dar și din alte surse.

Rezultatele obținute și dezbateri. După cum doctrina dreptului public subliniază, și în domeniul științei dreptului se conturează distincția dintre noțiunile de *răspundere* și *responsabilitate*, distincție ce își are originea în tezele filosofice cu privire la delimitarea fenomenului responsabilității și răspunderii atât celei sociale, cât și celei juridice [3, p. 201].

În doctrina juridică națională se discută opinia precumcă, **responsabilitatea juridică** a funcționarului de poliție, ca subiect al administrării, poate fi privită **ca o atitudine conștientă și deliberată de asumare de către individ a unor răspunderi și riscuri față de modul de executare a obligațiilor, potrivit**

funcției polițienești deținute, excluderea abuzului de împuterniciri oferite, conform regulilor de conduită, stabilite în domeniul serviciului, contribuția conștientă la atingerea scopului ce stă în fața autorităților polițienești în care el deține funcția [4, p. 430]. Din cele menționate urmează constatarea că atât timp cât polițistul este în raport de conformare cu prevederile legale, el este responsabil de executarea legală, oportună și eficace a atribuțiilor, potrivit funcției deținute, atât timp cât el nu face abuz de drepturile oferite, față de el nu poate fi aplicată măsura de contrângere statală – **răspunderea juridică**. Temeiul juridic pentru aplicarea răspunderii juridice apare din momentul depășirii de către polițist a responsabilității, transformării raportului juridic de conformare prevederilor legale în cel de conflict [3, p. 283].

Mai mult decât atât, pentru polițist, de multe ori locul de munca și mass-media constituie cadre psihosociale de achiziționare a unor scenarii de agresivitate, care se pot cristaliza încet-încet în scenarii mental-comportamentale, și care învățate și folosite frecvent, pot căpăta în timp caracter automatizat, ca deprinderi. Din acest motiv, polițistul trebuie să fie mereu conștient referitor la consecințele acțiunilor sale, și să nu se lase influențat de factorii psihologici cu care intra în contact zilnic. Prin urmare, în comportamentul său în rândul societății, polițistul trebuie să demonstreze că este demn de considerația și încrederea oamenilor din jur, impuse de profesia exercitată.

Potrivit dispozițiilor art. 1 din *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, O.N.U. din 1948, „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității” [3]. Din acest motiv, comportamentul polițiștilor trebuie să fie în strânsă concordanță cu principiile ce stau la baza relațiilor interumane, precum: legalitatea; egalitatea; imparțialitatea și nediscriminarea; transparența, capacitatea și datorita de exprimare, disponibilitatea, prioritatea interesului public, profesionalismul, respectul și integritatea morala [7, p. 308].

Astfel, indiferent de natura relațiilor în care este implicat, polițistul trebuie să se comporte civilizată și să dea dovadă de amabilitate și sollicitudine, adoptând o atitudine politicoasă și fermă.

Răspunderea juridică a funcționarului de poliție reprezintă reacția statului (societății) la depășirea responsabilității juridice (transformarea raportului juridic de conformare în cel de conflict) prin aplicarea față de autorul raportului de conflict declanșat cu vinovăție, de către organul împuternicit, în modul stabilit de lege, a uneia dintre formele

constrângerii statale stipulate în sancțiunea ilicitului comis [3, p. 283].

În ceea ce privește forma răspunderii juridice pasibilă aplicată față de polițist, apoi în Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, în art. 55, alin. (8) se stipulează: „Aplicarea sancțiunii disciplinare nu exclude răspunderea penală, contravențională sau civilă” [6].

Deci, din conținutul acestei norme juridice reiese că, față de funcționarul de poliție pot fi aplicate următoarele forme ale răspunderii juridice: penală, contravențională, disciplinară și civilă (materială).

Omul nu trăiește singur, izolat, el a devenit om atunci când, pentru a exista, a fost nevoit să intre în relații cu alții. Funcționarul de poliție, ca și orice alt om, comunică cu semenii săi, își confruntă cu ei ideile, se dezvoltă împreună cu alții, într-un cuvânt: trăiește într-o colectivitate socială căreia nu-i este indiferent modul de comportare al fiecărui individ în parte. Deci, singura lui posibilitate de conviețuire în societate este condiționată de respectarea normelor și principiilor etice și morale care guvernează respectiva societate. A respecta aceste norme înseamnă, practic, a răspunde așteptărilor și cerințelor colectivității în care trăiește. Însă, și acestea trebuie dezvoltate și îmbogățite prin educație, învățatura și permanenta instruire.

Polițistul, care este considerat protectorul ordinii publice și, totodată, un model de conduită pentru ceilalți, trebuie să aiba mereu o atitudine de integrare în societate și de respectare a normelor acesteia, dând dovada de sinceritate, amabilitate, solicitudine și respect pentru cei din jur. Activitatea poliției constituie serviciul public specializat, care se realizează în interesul persoanei și comunității, precum și în sprijinul instituțiilor statului [3, p. 100].

Respectul unui polițist față de cetățeni se manifestă atât prin utilizarea regulilor de politețe, cât și prin evitarea oricărei manifestări discriminatorii, legate de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, vârstă, origine sau statut social. Comunitatea așteaptă de la polițist un comportament exemplar, adecvat profesiei sale și respectând el însuși normele legale (nu trebuie să staționeze cu vehiculul de serviciu în locuri care incomodează circulația, în afara cazurilor de intervenție etc.) și nefolosind, în mod abuziv, prerogativele funcției sale.

Polițistul trebuie să conștientizeze, că în toate situațiile trebuie să manifeste un comportament responsabil. Indiferent de ținută, fie în uniformă sau ținută civilă, acesta trebuie să încurajeze în societate respectarea legii, să susțină și să implementeze măsurile care să împiedice comiterea diversilor ilegalități. Polițistul trebuie să fie disponibil și să

intervină oricând ia cunoștință despre lezarea adusă vreuneia dintre valorile aparate de lege, indiferent de situație și de momentul constatării acesteia; el trebuie să aibă capacitatea de a asculta și de a rezolva problemele celor aflați în dificultate, ori de a îndruma către alte autorități cazurile care se situează în afara competenței ori atribuțiilor sale.

Aflându-se permanent în contact cu diverse persoane – victime, martori, infractori, jurnaliști etc., putem spune că polițistul „muncește în văzul tuturor”, și se află, deci, mereu în atenția publicului. Așadar, este nevoie ca polițistul să fie politico, calm, hotărât, răbdător, conciliant și mai presus de toate, integru. Această ultimă valoare, *integritatea*, este o valoare fundamentală care se bucură de o atenție deosebită din partea cetățenilor și a autorităților, constituind o măsură a succesului și buneii funcționări a poliției. De aceea, orice încălcare a acestei valori în societate, orice comportament al polițiștilor care trece dincolo de granițele legilor (pe care de fapt trebuie să le aplice și să le apere), aduce atingere credibilității poliției, atât în plan intern, cât și în plan extern, întrucât acțiunile polițiștilor sunt văzute în orice împrejurare, ca indicatori de comportament a întregului sistem polițienesc. De aceea, devierile comportamentale ale membrilor poliției – corupția, folosirea excesivă a forței, traficul de droguri, consumul abuziv de alcool și stările de ebrietate, abuzul de serviciu etc., sunt văzute ca acțiuni colective cu efecte devastatoare asupra imaginii întregii organizații, ducând la scăderea încrederii cetățenilor și a autorităților în poliție. Astfel, polițistul trebuie să fie conștient că activitatea lui se află sub atentă observare a publicului. Acesta este perceput ca fiind generator de atitudini, care poate face bine sau rău, poate aproba sau dezaproba anumite situații și, din aceste cauze, poate fi căutat sau evitat.

Pe lângă integritate, polițistul trebuie să manifeste sociabilitate în relațiile cu ceilalți. Totodată, anumite însușiri caracteriale cum sunt: modestia, curajul și fermitatea, omenia, buna-cuviință și altele de acest fel, trebuie să se regăsească în trăsăturile de personalitate ale acestuia.

Responsabilitatea juridică și răspunderea juridică a polițistului se află într-un raport direct cu: procesul de investire în funcție; apariția capacității de folosință și capacității de exercițiu ca funcționar al poliției; apariția raportului administrativ-juridic de conformare și a celui de conflict dintre funcționarul de poliție, pe de o parte, și statul, organul de stat sau societatea, pe de altă parte.

Fundamentul faptic al responsabilității juridice îl constituie comportamentul pozitiv al funcționarului de poliție, care conține toată „componenta” unei

fapte licite (obiect, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă).

Parte „componentă” ca rezultat al comportamentului pozitiv este și *aplicarea corectă a puterii discreționare* cu care este înzestrat polițistul, care are o largă marjă de libertate de apreciere a circumstanțelor cauzei, dar și la alegerea și adoptarea deciziei. Comportamentul pozitiv conduce la decizia discreționară pozitivă.

Fiind în raport de conformare cu prevederile legale, polițistul este responsabil de executarea legală, oportună și eficace a atribuțiilor de serviciu. Acest comportament pozitiv exclude *răspunderea juridică*, ca reacție a statului (societății) la depășirea responsabilității juridice (transformarea raportului juridic de conformare în cel de conflict) prin aplicarea de sancțiuni pentru fapta ilicită.

În dependență de caracterul ilicitului comis, polițistul are calitate procesuală de subiect activ special al răspunderii fie disciplinare, materiale, contravenționale sau penale [5, p. 66–67].

Răspunderea juridică intervine în cazul în care polițistul a aplicat eronat legea sau în general a nesocotit-o, iar deciziile adoptate contravin scopului urmărit, sunt prejudiciabile, aduc atingere drepturilor omului, adesea au și alte consecințe grave.

Când vorbim că o decizie adoptată trebuie să corespundă scopului urmărit, se are în vedere scopul urmărit de lege, de dispozițiile ei generale, care este atins prin aplicarea corectă a legii, a obiectivelor și principiilor ei stabilite de legiuitor, în condițiile când însăși legea este una dreaptă, conformă principiilor fundamentale ale dreptului.

Însă, nu rareori subiecții de drept (în cazul de față subiecții activității polițienești), soluționând un conflict, urmăresc alte scopuri, ce diferă de cel urmărit de lege – unul meschin, cu interes personal.

În exercitarea atribuțiilor contează nu numai profesionalismul polițiștilor, dar și comportamentul, atitudinea lor față de necesitățile cetățeanului, adică nivelul eticii profesionale.

Un mijloc sigur și important în excluderea abuzului de drept, ca rezultat al aplicării împuternicirilor discreționare, dar și a aplicării lor corecte este autocontrolul [8, p. 28–33].

Concluzii. În opinia noastră, principiile morale impun o anumită conduită, un mod de viață și de conviețuire. Respectarea acestora ar trebui să determine un comportament responsabil și adecvat al polițistului în raport cu el însuși și cu ceilalți, iar respectul trebuie să pornească mai întâi de la el însuși. Astfel, respectarea codurilor, a regulilor care definesc un grup sau o națiune, în special de către polițist, este prima condiție pentru funcționarea în bune reguli a respectivului grup.

Pentru a se exclude abuzurile la luarea deciziilor de către subiecții activității polițienești și utilizarea corectă a „dreptului discreționar”, se impun mai multe condiții, cum ar fi:

- legislația cu privire la poliție trebuie să fie mai calitativă și accesibilă cetățenilor și suficient de clară și precisă, în caz contrar, aceasta trebuie completată prin regulamente, de asemenea, accesibile cetățenilor și clare. Realizarea în practică a acestei condiții va contribui substanțial la relațiile polițist–cetățean; ambele categorii vor ști cu certitudine ce drepturi și obligațiuni au polițiștii, se vor evita conflictele, abuzurile;

- la fel de precisă și clară trebuie să fie toată legislația în vigoare aplicabilă, pentru a se evita interpretări dubioase și decizii arbitrare, abuzive, ilegale;

- competența clară a polițistului, marja de libertate la alegerea și luarea deciziilor;

- reglementarea juridico-procesuală la luarea deciziilor discreționare în contextul controlului administrativ al deciziilor discreționare din considerente de oportunitate, dar și de către contenciosul administrativ;

- controlul permanent din partea superiorilor a tuturor deciziilor și acțiunilor subalternilor. Specificarea acestui control prin prisma indicațiilor date;

- instruirea continuă a personalului organelor polițienești în ce privește cunoașterea și procedura de aplicare a legislației naționale, dar și a convențiilor internaționale, a dreptului și practicii internaționale în domeniul apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;

- nivelul transparenței și responsabilității polițistului necesar într-un stat de drept, într-o societate democratică. Îmbrățișăm opinia precum că „*Dreptul discreționar*” – aplicat corect de către subiecții activității polițienești, va constitui o trăsătură inalienabilă a „dreptului polițienesc” [8, p. 34].

Și în cele din urmă, iarăși repetăm că, funcționarul de poliție trebuie să lupte împotriva practicilor antisociale, să dovedească stăpânire de sine în orice situație, să își formeze și poate cel mai important, să își mențină o imagine care să îi facă cinste.

În final, dorim să ne exprimăm poziția cu privire la asigurarea Poliției, la general, cu echipament performant necesar pentru combaterea criminalității și, în primul rând, poziția ce privește salarizarea și asigurarea socială a polițistului. Unul dintre autorii prezentei publicații a activat în sistemul MAI mai mult de 50 de ani și consideră că are dreptul moral să tragă concluzia că, la momentul actual, sistemul de salarizare și asigurarea socială a sistemului MAI

nici pe departe nu corespunde volumului și caracterul sarcinilor subiecților activității polițienești, riscurilor pentru viața și sănătatea lor și a membrilor familiei lor, regimului de activitate.

Realizând cel mai mare volum al activității privind combaterea infracționalității și contravenționalității, poliția pe nedrept este asigurată social, inclusiv, salarizată cel mai prost în comparație cu celelalte organe de drept.

Referințe bibliografice:

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* nr. 12 din 10-12-1948. În: *Tratate Internaționale* nr. 1 din 30.12.1998 (adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. din 10 decembrie 1948).
2. Iacob A., Draghici C., Șerb S., Ignat A. *Drept polițienesc și contravențional*. București: Editura „Tritonic”, 2003.
3. Guțuleac V. *Drept polițienesc*. Manual. Inst. de Științe Penale și Criminologie Aplicată; Inst. de Cercetări Juridice și Politice al Acad. de Științe din Moldova. Chișinău: S.n., 2015 (Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”).
4. Guțuleac V. *Drept administrativ*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013 (ULIM, IȘP și CA).
5. Guțuleac V., Comarnițaia E. *Drept contravențional: Note de curs*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. Inst. de Științe Penale

și Criminologie Aplicată. Chișinău: S. n., 2016, (Tipogr. „Baștina Radog”).

6. *Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul poliștilor* nr. 320 din 27.12.2012. În: *Monitorul Oficial al RM* nr. 42-47 din 01.03.2013.

7. *Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie* nr. 217 din 2003. În: *Monitorul Oficial al RM* nr. 367 din 29 mai 2003.

8. Postovan D. *Dreptul polițienesc și „dreptul discreționar”*. Chișinău: *Revista Națională de Drept*, nr. 8 din 2011, p. 19-22.

INFORMATII DESPRE AUTOR

GUȚULEAC Victor Ion – Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Republica Moldova;
MAMALIGA Valeria Victor – Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Republica Moldova;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GUȚULEAC Victor Ion – University Professor,
Doctor of Law, Institute of Criminal Sciences and
Applied Criminology;
MAMALIGA Valeria Victor – Student
of group 19.C.3.2, Institute of Criminal Sciences
and Applied Criminology;
victorgutuleac70@mail.ru
v.mamaliga@list.ru